

DOMSTOL

ADMINISTRASJONEN

Justisdepartementets Sivilavdeling
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref
200705683

Vår ref.
200800479-3

Saksbehandler
Hilde Enger
73 56 70 51

Dato
30.09.2008

Høring - NOU 2007:07 Fritz Moen og norsk strafferettspleie

Domstoladministrasjonen viser til Justisdepartementets høringsbrev av 30. juni 2008 med frist for uttalelse 2. oktober 2008.

Mælandutvalget har med bakgrunn i en gjennomgang av de to straffesakene mot Fritz Moen kommet med en rekke anbefalinger om regelendringer og andre tiltak som kan bidra til å hindre uriktige domfellelser i fremtiden. Domstoladministrasjonen vil kommentere følgende problemstillinger:

1. Spørsmål om påtalemyndigheten skal pålegges å nevne alle relevante bevis (ikke bare dem som ønskes ført) i bevisoppgave til retten. (Anbefaling nr. 2)
2. Spørsmål om grensene for hvilket press som er tillatelig i en avhørssituasjon bør klargjøres. (Anbefaling nr. 4)
3. Spørsmål om forbedringer i regelverket om tolking. (Anbefaling nr. 6)
4. Spørsmål om det bør innføres en generell regel om oppnevning av forsvarer for mistenkte eller siktede som er døvt eller tilhører en annen gruppe som ofte vil ha dårligere mulighet til å ivareta eget tarv. (Anbefaling nr. 8).
5. Spørsmål om det bør vurderes å endre regler om oppnevning av sakkyndige. (Anbefaling nr. 9).
6. Spørsmål om det bør lovfestes at både retten og politiet/påtalemyndigheten bør pålegges å utforme skriftlig mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige. (Anbefaling nr. 10).
7. Spørsmål om innføring av plikt til å foreta lydopptak av deler av hovedforhandlingen i straffesaker. (Anbefaling nr. 12).
8. Spørsmål om regelendring for å klargjøre aktors plikt ved nedlegging av påstand i tilfeller der bevisene etter aktors egen oppfatning ikke oppfyller kravene til domfellelse. (Anbefaling nr. 14).

1. Spørsmål om påtalemyndigheten skal pålegges å nevne alle relevante bevis (ikke bare dem som ønskes ført) i bevisoppgaven til retten. (Anbefaling nr. 2)

Det er retten som våker over sakens opplysning, jf. straffeprosessloven § 294.

En endring av staffeprosessloven § 262 første ledd som (foreløpig) foreslått av departementet på side 6 i høringsbrevet kan bidra til å sikre at retten på et tidlig stadium får et mer fullstendig bilde av saken.

Imidlertid er det vår oppfatning at dagens ordning, der forsvarer får tilsendt alle saksdokumenter samtidig som tiltalen forkynnes for tiltalte, jf. straffeprosessloven § 264, sikrer at de forhold påtalemyndigheten ikke har tatt med i bevisoppgaven, men som forsvareren mener har betydning, kommer frem i retten. I saker uten forsvarer gjennomgår retten på forhånd alle saksdokumentene, jf. straffeprosessloven § 267 annet ledd.

Vi vil også vise til at en fare ved forslaget er at rettens oppmerksomhet trekkes mot materiale som ikke er av betydning for saken. Grensen for hva som er relevant, og dermed skal med i oversikten, kan være vanskelig å trekke. Da øker sjansen for at saken uten grunn vidløftiggjøres for domstolen.

2. Spørsmål om grensen for hvilket press som er tillatelig i en avhørssituasjon bør klargjøres. (Anbefaling nr. 4)

Gjeldende regelverk gir detaljerte bestemmelser om gjennomføring av politiavhør, jf. departementets gjennomgang i høringsbrevet side 7 og 8. Etter vår mening er disse reglene tilfredsstillende. Det vises til at det har skjedd vesentlige endringer i politiopplæringen og utøvelsen av avhørsteknikker siden Fritz Moen-sakene. Vi vil videre peke på at utviklingen den senere tid går i retning av at flere politiavhør, i hvert fall i alvorlige saker, sikres ved lyd- og bildeopptak. Dette bidrar til å forhindre bruk av utilbørlig press i avhørssituasjoner, og til å unngå uberettigede påstander om slikt.

3. Spørsmål om forbedringer i regelverket om tolking. (Anbefaling nr. 6)

Domstoladministrasjonen avga høringsuttalelse til rapporten "Rett til tolk – tolking og oversettelse i norsk straffeprosess" i desember 2007, der vi ga vår tilslutning til den foreslåtte styrking og forbedring av regelverk og praksis for bruk av tolk i straffesaksbehandlingen.

Vi imøteser og ønsker om mulig påskyndelse av arbeidet med oppfølgingen av høringen.

4. Spørsmål om det bør innføres en generell regel om oppnevning av forsvarer for mistenkte eller siktede som er døvt eller tilhører en annen gruppe som ofte vil ha dårligere mulighet til å ivareta eget tarv. (Anbefaling nr. 8).

Straffeprosessloven § 100 annet ledd åpner for at retten kan oppnevne forsvarer for siktede når særlige grunner taler for det. Bestemmelsen gjelder både for hovedforhandling og under etterforskning. Etter vårt syn dekker den behovet for forsvarer som siktede som er døvt, eller på annen måte har vanskelig for å ivareta eget tarv, måtte ha.

Domstoladministrasjonen er i tvil om det er behov for regler om oppnevning av forsvarer for *mistenkte* med slike særlige behov.

Retten må etter dagens regel foreta en konkret vurdering ut fra sakens art og behov hos den siktede. Det er en styrke ved regelen at det er en skjønnsmessig vurdering som skal foretas, fordi den da kan dekke mange typer av tilfeller.

Utvalgets forslag er spesifikk for en gruppe funksjonshemmede, nemlig døve, men ellers upresis. Det betyr at for andre grupper enn døve må retten også i følge dette forslaget foreta en konkret vurdering.

Vi mener det ikke er behov for en særregel som den foreslåtte, fordi det uansett vil måtte være hvilken betydning funksjonshemmingen har for muligheten til å ivareta egne interesser overfor politiet/påtalemyndigheten som må være avgjørende for retten til forsvarer, ikke hvilken funksjonshemming mistenkte/siktede har.

Dagens regel virker optimalt etter sin hensikt bare i den grad noen ser og målbærer at det kan foreligge et særskilt behov for forsvarer. Domstoladministrasjonen støtter et forslag om å ta inn en regel i straffeprosessloven og/eller påtaleinstruksen som fremhever at politiet/påtalemyndigheten kontinuerlig har ansvaret for å vurdere om det foreligger særlige forhold ved mistenkte/siktede som tilsier at det bør begjæres oppnevnt forsvarer.

5. Spørsmål om det bør vurderes å endre regler om oppnevning av sakkyndige (anbefaling nr. 9).

Sakkyndige skal bistå retten i spørsmål den ellers ikke har forutsetninger for å kunne ta stilling til. Rettsikkerhetsmessig er det viktig at sakkyndige er sannhetssøkende og objektive. Domstoladministrasjonen er enig i at rettens sakkyndige ideelt sett ikke bør være knyttet til noen av partene. Imidlertid er det svært praktisk at politiet på et tidlig stadium i etterforskningen tar kontakt med sakkyndige for å foreta undersøkelser raskt. Eksempler på dette er obduksjoner og undersøkelser av fornærmede i voldtektsmottak.

Utvalgets forslag som innebærer at politiet under etterforskningen skal ta kontakt med en uavhengig instans og der melde sitt behov for medisinsk sakkyndighet, synes tungvint og lite egnet i de tilfellene undersøkelsen haster.

Alternativet, å anse den som har bistått politiet i en sak som inhabil til å opptre som rettens sakkyndige, er en bedre løsning. Imidlertid er også den upraktisk i de tilfellene en sakkyndig er engasjert av politiet/påtalemyndigheten for å foreta undersøkelsen raskt, og undersøkelsen ikke kan gjøres om igjen, for eksempel obduksjon.

Utvalget som i 2001 utredet rettsmedisinsk sakkyndighet foreslo i NOU 2001: 12 å endre straffeprosessloven § 142 første ledd (om sakkyndiges habilitet) slik:

”Den som etter domstolloven § 106 eller § 108 ville være ugild som dommer, skal ikke oppnevnes som sakkyndig”.

En slik regel vil harmonisere med regelen i sivilprosessen, jf. tvisteloven § 25-3 nr. 3, og det kan ha gode grunner for seg at habilitetsreglene for sakkyndige er de samme i sivil – og straffeprosessen.

Sakkyndig bistand til politi/påtalemyndighet under etterforskningen innebærer ikke nødvendigvis inhabilitet etter domstolloven § 108. Retten må i de tilfellene foreta en konkret vurdering, hvor det vil være sentralt å se hen til i hvilken grad den sakkyndige har blitt involvert i etterforskningsprosessen og om det ellers er forhold som knytter den

sakkyndige til påtalemyndigheten på en slik måte at det er uforenlig med siktedes rettssikkerhet at vedkommende oppnevnes som sakkyndig.

Domstoladministrasjonen er noe i tvil om det er behov for endring av dagens ordning for å innføre et tydeligere skille mellom politi/påtalemyndighet og sakkyndige. Vi har for eksempel inntrykk av at domstolene så langt som mulig unngår å oppnevne som rettspsykiatrisk sakkyndig den som har foretatt den foreløpige vurderingen av siktede. Dersom endringer skal foretas, antas at ovenfor nevnte forslag til endring av § 142 vil være tilfredsstillende. For øvrig vil vi peke på viktigheten av at all kontakt mellom den sakkyndige og en part er dokumenterbar og åpent tilgjengelig for retten og partene i saken.

Vi imøteser en bred gjennomgang av de ulike sider ved bruk av sakkyndige i straffesaker.

6. Spørsmål om det bør lovfestes at både retten og politiet/påtalemyndigheten bør pålegges å utforme skriftlig mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige. (Anbefaling nr. 10).

Domstoladministrasjonen støtter forslaget om lovfesting av krav til skriftlig mandat til sakkyndige og begrunnelsen for det. Vi er enig i at både politiet/påtalemyndigheten på etterforskningsstadiet og retten bør ha plikt til å utforme skriftlige mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige. Det er viktig at all kontakt mellom oppdragsgiver og sakkyndig dokumenteres, fordi det ikke er upraktisk at mandatet vil utvikle seg etter hvert som etterforskningen utvikler seg.

Forslagene til formuleringer i henholdsvis ny § 142 a og § 148 i straffeprosessloven tiltres.

7. Spørsmål om innføring av en plikt til å foreta lydopptak av deler av hovedforhandlingen i straffesaker. (Anbefaling nr. 12).

Domstoladministrasjonen vil benytte anledningen til å understreke at vi mener straffeprosessloven, på samme måte som tvisteloven, bør ha en hovedregel om lydopptak under hovedforhandlingen i straffesaker.

En slik regel forutsetter imidlertid tilførsler av midler til domstolene til nødvendig teknisk utstyr.

I denne sammenheng kan nevnes at Domstoladministrasjonen i løpet av inneværende høst vil starte med såkalte mulighetsstudier knyttet til gjennomføringen av tvistemålsreformen. Mulighetsstudiene vil dreie seg om elektronisk samhandling, opptak og videokonferanser. Det kan være aktuelt å inkludere straffesakene i disse studiene.

8. Spørsmål om regelendring for å klargjøre aktors plikt ved nedlegging av påstand i tilfeller der bevisene etter aktors egen oppfatning ikke oppfyller kravene til domfellelse. (Anbefaling nr. 14).

Så lenge en tiltale ikke frafalt etter at hovedforhandlingen har begynt, skal retten selvstendig ta stilling til om det er grunnlag for domfellelse eller ikke, uansett hva aktor har påstått. Som departementet påpeker, har derfor aktors påstand i prinsippet begrenset betydning for retten. I praksis må det antakelig erkjennes at retten vil kunne være mindre

tilbøyelig til å straffedømme hvis aktor har uttrykt tvil med hensyn til om beviskravet er oppfylt.

Domstoladministrasjonen antar, som departementet, at aktor etter gjeldende rett har en plikt til å nedlegge påstand om frifinnelse dersom han eller hun anser det klart at beviskravene ikke er oppfylt. I hvert fall vil det være god påtaleskikk å nedlegge påstand om frifinnelse i slike tilfeller. Om aktor har plikt til å nedlegge påstand om frifinnelse når han eller hun er i tvil om beviskravet er oppfylt eller ikke, synes å være en noe konstruert problemstilling som vi ikke går nærmere inn på.

Domstoladministrasjonen vil tiltre at det lovfestes en plikt for aktor til å nedlegge påstand om frifinnelse når beviskravene ikke er oppfylt. En slik lovfesting har først og fremst symbolsk verdi, idet den vil fremheve aktors objektive rolle.

Vi er vi enig med departementet i at det er nok å utforme én bestemmelse. Forslaget til nytt tredje punktum i straffeprosessloven § 304 første ledd tiltres.

Med hilsen

Willy Nasset
avdelingsdirektør

Hilde Enger
seniorrådgiver